ข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ของชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

Pragmatic Failure in Intercultural Communication of Chinese Speakers Who Have Thai as a Foreign Language

กฤติกา ชูผล
Krittika Choophol
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
Krittika.c@dru.ac.th

Received: October 11, 2020
Revised: January 11, 2021
Accepted: January 18, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ในการสื่อสารระหว่างคู่สนทนาชาวไทยและชาวจีน

ผลการศึกษาพบว่าข้อบกพร่องในด้านหลักการใช้ภาษาจำนวนทั้งสิ้น 65 สถานการณ์ พบการปรากฏจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ อันดับที่ 1 ข้อบกพร่องด้านการใช้คำผิดความหมาย รองลงมาคือ ข้อบกพร่องด้านการสลับที่คำ ข้อบกพร่องด้านการออกเสียงพยัญชนะต้นผิด ข้อบกพร่องด้านการวางรูปประโยคผิด และข้อบกพร่องด้านการใช้สระผิด มีจำนวนเท่ากัน ข้อบกพร่องด้านการออกเสียงพยัญชนะท้ายผิด ข้อบกพร่องด้านการออกเสียงวรรณยุกต์ผิด และอันดับสุดท้ายมีจำนวนเท่ากันคือ ข้อบกพร่องด้านการใช้คำที่มีความหมายซ้ำกัน ข้อบกพร่องด้านการใช้คำสรรพนามไม่เหมาะสม และข้อบกพร่องด้านการใช้คำลักษณะนามผิด

ข้อบกพร่องในการสื่อเจตนาทั้งสิ้น 12 สถานการณ์ พบการสื่อเจตนาผิดแบบไม่ข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม (ร้อยละ 58.34) และการสื่อเจตนาผิดแบบข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม (ร้อยละ41.67) ส่วนข้อบกพร่องด้านการตีความเจตนา ทั้งสิ้น 7 สถานการณ์ พบการตีความเจตนาผิดแบบไม่ข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม (ร้อยละ 14.29) และการตีความเจตนาผิดแบบข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม (ร้อยละ 85.72)

คำสำคัญ: ข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ภาษาไทย

Abstract

The research aimed to study the pragmatic errors in the intercultural communication of Chinese speaking Thai as a foreign language. The research findings were as follows. The pragmatic errors were found in a total of 65 situations. The most commonly found was the error in using a wrong word, followed by the inversion of a word order, an incorrect

pronunciation of an initial consonant, ungrammaticality of a sentence, errors in using vowels, errors in wrongly pronouncing the tone.

Last in equal proportion were the errors in using the words with the same meaning, errors in using inappropriate pronouns, and errors in using the pronoun classifiers. The errors on the communicative intentions were found in 12 situations. Intentions were wrongly communicated accounting for 58.34%. and intentions were wrongly communicated but achieved the goal of a verbal goal accounting for 41.67%. The errors in interpreting the intentions were found in seven situations.

Keywords: Pragmatic Errors, Intercultural Communication, The Thai language

บทนำ

การสื่อสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ หากการสื่อสารนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีอุปสรรค ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเข้าใจตรงกันการสื่อสารนั้นก็จะถือว่าสัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร ในทางตรงกันข้ามหากการสื่อสารนั้นเกิดข้อผิดพลาดหรือมีอุปสรรคในการสื่อสาร การสื่อสารนั้นก็อาจจะเกิดปัญหาและทำให้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารเกิดความเข้าใจผิดกันได้ ซึ่งปัญหาอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถเกิดความเข้าใจผิดกันได้ คือ การสื่อสารระหว่างคู่สนทนาที่มาจากต่างภาษาและวัฒนธรรมนั่นเอง

การสื่อสารระหว่างคู่สนทนาที่ต่างภาษาและวัฒนธรรมนั้นเป็นการสื่อสารที่เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายที่สุด ไม่ว่าจะเป็นข้อผิดพลาดในการใช้ถ้อยคำ หรือการตีความถ้อยคำ ทำให้เข้าใจความหมายของอีกฝ่ายผิดพลาดไป เช่น สถานการณ์หนึ่ง ชาวอาหรับซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศเยอรมันคนหนึ่งเชิญเพื่อนชาวเยอรมันมาเยี่ยมบ้านของตนและได้เตรียมอาหารสำหรับต้อนรับไว้มากมายเพื่อตอบแทนที่เพื่อนชาวเยอรมันผู้นี้คอยช่วยเหลือมาตลอด เมื่อเพื่อนชาวเยอรมันเดินทางมาถึง ชาวอาหรับได้เชื้อเชิญให้เพื่อนรับประทานอาหารที่ตนเองเตรียมไว้ แต่เพื่อนชาวเยอรมันแสดงท่าทีอึดอัดพร้อมทั้งกล่าวคำปฏิเสธว่า ‘nein’ (‘nein’ เป็นคำปฏิเสธภาษาเยอรมัน ซึ่งมีความหมายสื่อเจตนาโดยตรงว่าไม่ต้องการสิ่งที่คู่สนทนานำเสนอ) พร้อมทั้งให้เหตุผลว่าตนได้รับประทานอาหารมาก่อนแล้ว แต่ชาวอาหรับไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำว่า ‘nein’ จึงคิดว่าเพื่อนชาวเยอรมันปฏิเสธด้วยความสุภาพเพราะความเกรงใจ จึงคะยั้นคะยอให้รับประทานอาหารที่เขาเตรียมไว้ร่วมกัน เมื่อชาวเยอรมันถูกคะยั้นคะยอหลายครั้งจึงเกิดความขุ่นเคืองใจ และตำหนิชาวอาหรับว่าตนปฏิเสธชัดเจนไปหลายครั้งแล้ว เหตุใดจึงยังคะยั้นคะยอให้ตนรับประทานอีก ทำให้ชาวอาหรับรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก (Lewis, 1999)

สถานการณ์ข้างต้นเกิดข้อบกพร่องในการสื่อสารเนื่องจากภาษาและวัฒนธรรมที่ต่างกันของชาวอาหรับและชาวเยอรมัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดในการสื่อสาร กล่าวคือ สำหรับชาวเยอรมัน การกล่าวปฏิเสธด้วยคำว่า ‘nein’ เป็นการปฏิเสธโดยตรงอย่างชัดเจน แต่ชาวอาหรับไม่เข้าใจความหมายที่ถ่องแท้ของคำว่า ‘nein’ จึงคาดเดาว่าเป็นการปฏิเสธเพราะความเกรงใจของชาวเยอรมันจึงคะยั้นคะยอให้เพื่อนชาวเยอรมันรับประทานอาหารจนเพื่อนชาวเยอรมันเกิดความรำคาญใจ

นอกจากความไม่เข้าใจในความหมายที่แท้จริงของคำปฏิเสธ ‘nein’ แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้คู่สนทนาคู่นี้เกิดความเข้าใจผิดกันก็คือวัฒนธรรมที่ต่างกันของชาวอาหรับและชาวเยอรมันในการนำเสนออาหารซ้ำที่ต่างกัน กล่าวคือ สำหรับชาวอาหรับนั้น การนำเสนออาหารซ้ำให้แขกที่มาเยี่ยมบ้านเป็นธรรมเนียมที่พึงปฏิบัติ แต่ชาวเยอรมันกลับเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้การสื่อสาร

ดังกล่าวจึงเกิดข้อผิดพลาดขึ้น ซึ่งข้อผิดพลาดที่เกิดจากการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเช่นนี้เรียกว่า “ข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม” (Lewis, 1999)

การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไม่เพียงแต่พบในสังคมต่างประเทศเท่านั้น ในสังคมไทยก็เช่นกัน เรามักพบเห็นได้ว่ามีชาวต่างชาติมาติดต่อกับชาวไทยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีน ซึ่งมีการติดต่อกับคนไทยมาช้านาน และนับวันยิ่งมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับคนไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการค้าขาย หรือในด้านการศึกษา

นอกจากนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนยังเป็นประเทศที่มีประชากรเป็นอันดับหนึ่งของโลก ภาษาจีนจึงเป็นหนึ่งในภาษาสำคัญของโลกทั้งในเวทีเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ด้วยเหตุนี้หลายโรงเรียนจึงมีการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนให้แก่เด็กไทย (Huang, 2013) อย่างไรก็ดีนักศึกษาจีนในปัจจุบันก็ให้ความสำคัญในการศึกษาภาษาไทย ซึ่งความแตกต่างทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของคนไทยและคนจีนก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องในการสื่อสาร และอาจส่งผลให้เกิดทัศนคติแบบเหมารวมในเชิงลบที่ผิด ๆ ต่อกันได้ ยกตัวอย่างเช่น สถานการณ์ในชั้นเรียน อาจารย์ชาวไทยให้นักศึกษาจีนอ่านข้อความภาษาไทยบนกระดานดำ แต่นักศึกษาจีนบอกอาจารย์ว่า ‘หนูไม่อ่านค่ะ’ อาจารย์ก็รู้สึกไม่พอใจที่นักศึกษาพูดเช่นนั้น แต่แท้จริงแล้วนักศึกษาต้องการสื่อความว่านักศึกษาอ่านข้อความที่อาจารย์ให้บนกระดานดำไม่ได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในสังคมไทยของผู้ใช้ภาษาไทยชาวจีนว่าเกิดข้อบกพร่องในการใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศอย่างไร และมีสาเหตุความบกพร่องมาจากอะไร ซึ่งประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อลดความเข้าใจผิดในการสื่อสารระหว่างคนไทยและคนจีน และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้กับนักศึกษาชาวจีนได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

2. เพื่อศึกษาสาเหตุข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในการสื่อสารระหว่างคู่สนทนาชาวไทยและชาวจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลแบบเจาะจง จากนักศึกษาชาวจีนที่กำลังศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร และชาวจีนที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย ทั้งนี้ชาวจีนทั้ง 2 กลุ่ม ต้องเป็นชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและอาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 6 เดือน สามารถเข้าใจและตอบคำถามของผู้วิจัยได้ ซึ่งมีชาวจีนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน 30 คน แบ่งเป็นนักศึกษาชาวจีนจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาชาวจีนที่เข้ามาเรียนภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีทั้งจากมณฑลไหหนาน และมณฑลกวางสี สาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนชาวจีนที่ทำงานในประเทศไทย จำนวน 10 คน เป็นศิษย์เก่าที่เคยเรียนภาษาไทยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีและปัจจุบันทำงานในประเทศไทย โดยมีทั้งพนักงานในบริษัทห้างร้าน บริษัทนำเข้า-ส่งออกสินค้า เอเจนซี่ในรูปแบบต่าง ๆ พนักงานโรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น

2. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเริ่มบันทึกและเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2559–มิถุนายน 2560)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการจดบันทึก และการสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยใช้มีประเด็นคำถามหลัก ดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังของผู้พูดชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
   - 1.1 ลักษณะของครอบครัวคนจีนเป็นอย่างไร
   - 1.2 ลักษณะการศึกษาของประเทศจีนเป็นอย่างไร
   - 1.3 นักศึกษาในประเทศจีนส่วนใหญ่มีความฝันอยากประกอบอาชีพอะไร
   - 1.4 ชาวจีนส่วนใหญ่นิยมประกอบอาชีพอะไร
   - 1.5 ชาวจีนส่วนใหญ่ยกย่องงานประเภทไหน หรืออาชีพอะไร
   - 1.6 ชาวจีนส่วนใหญ่ชอบทำกิจกรรมอะไรในเวลาว่าง
   - 1.7 คุณคิดว่าในประเทศจีนมีปัญหาสังคมเรื่องใดที่ควรรีบแก้ไข เพราะอะไร
   - 1.8 เหตุใดคุณจึงมาอาศัยอยู่ที่ประเทศไทย
   - 1.9 คุณชอบสิ่งใดในประเทศไทย เพราะอะไร (บอกมาได้หลายข้อ)
   - 1.10 คุณไม่ชอบสิ่งใดในประเทศไทย เพราะอะไร (บอกมาได้หลายข้อ)
2. การใช้ภาษาไทยของผู้พูดชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
   - 2.1 เหตุใดผู้พูดภาษาไทยชาวจีนจึงสามารถฟัง พูด ภาษาไทยได้
   - 2.2 ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนคิดว่าตนเองใช้มีความสามารถในการใช้ภาษาไทยระดับไหน
   - 2.3 การออกเสียงภาษาไทยกับภาษาจีนแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
   - 2.4 ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนมีปัญหาในการสื่อสารภาษาไทยกับคนไทยอันเนื่องมาจากการออกเสียงหรือไม่ อย่างไร (ยกมาได้หลายปัญหา /สถานการณ์)
   - 2.5 ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนรู้และเข้าใจความหมายของคำในภาษาไทยได้ทั้งหมดหรือไม่ อย่างไร
   - 2.6 ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนเคยมีประสบการณ์การใช้ถ้อยคำภาษาไทยคำใด ที่ผู้บอกภาษาชาวจีนใช้แล้วก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างผู้บอกภาษากับชาวไทย (ยกมาได้หลายปัญหา /สถานการณ์)
   - 2.7 ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนเคยมีประสบการณ์การใช้ภาษาไทยคำใด ที่ชาวไทยใช้สื่อสารแล้วก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างผู้บอกภาษากับชาวไทย (ยกมาได้หลายปัญหา / สถานการณ์)
   - 2.8 การเรียงประโยคของภาษาจีนกับภาษาไทยแตกต่างกันไหม อย่างไร
   - 2.9 ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนเคยมีประสบการณ์การสื่อสารที่ไม่เข้าใจกับชาวไทย อันเนื่องมาจากการใช้ประโยคที่ไม่ตรงตามไวยากรณ์ไทยหรือไม่ อย่างไร (ยกมาได้หลายปัญหา /สถานการณ์)
   - 2.10 นอกจากปัญหาในเรื่องการออกเสียง การใช้ถ้อยคำ และประโยค ที่ทำให้เกิดการสื่อสารที่ไม่เข้าใจระหว่างผู้พูดภาษาไทยชาวจีนกับชาวไทยแล้ว ผู้พูดภาษาไทยชาวจีนเคยมีประสบการณ์การสื่อสารที่ไม่เข้าใจระหว่างผู้พูดกับชาวไทยจากสาเหตุเรื่องอื่นหรือไม่ อย่างไร (ยกมาได้หลายปัญหา /สถานการณ์)

4. วิธีการเก็บรวมรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างคู่สนทนาชาวจีนและชาวไทย โดยมีวิธีการ 2 วิธี ได้แก่ การจดบันทึกจากการสังเกตและการสัมภาษณ์

ในการจดบันทึกข้อมูลข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์จากการสังเกตนั้น ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์จากการสื่อสารจริงระหว่างคู่สนทนาชาวจีนกับชาวไทย จากสถานการณ์การสนทนาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนระหว่างอาจารย์ชาวไทยกับนักศึกษาชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และจากสถานการณ์การสนทนาในชีวิตประจำวันระหว่างนักศึกษาชาวจีนกับเพื่อนชาวไทย โดยผู้วิจัยจดบันทึกสถานการณ์การสนทนาจากการสังเกตการณ์จริง

ในส่วนของการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากนักศึกษาชาวจีนที่กำลังศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพมหานคร และชาวจีนที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย ทั้งนี้ชาวจีนทั้ง 2 กลุ่ม ต้องเป็นชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและอาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 6 เดือน สามารถเข้าใจและตอบคำถามของผู้วิจัยได้ ซึ่งมีชาวจีนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 30 คน แบ่งเป็นนักศึกษาชาวจีนจำนวน 20 คน ชาวจีนที่ทำงานในประเทศไทย จำนวน 10 คน อย่างไรก็ดีในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่พิจารณาปัจจัยด้านเพศของผู้บอกภาษา โดยผู้วิจัยแบ่งประเด็นคำถามเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ภูมิหลังของผู้พูดชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ และการใช้ภาษาไทยของผู้พูดชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะมีประเด็นคำถามหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และมีการซักถามประเด็นคำถามย่อย ๆ ตามแต่สถานการณ์ที่ผู้บอกภาษาแต่ละคนตอบมา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ประเด็นคือ

1. ศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 ข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษา

1.2 ข้อบกพร่องด้านการสื่อเจตนา

1.3 ข้อบกพร่องด้านการตีความเจตนา

2. เพื่ออธิบายสาเหตุของข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่พบในงานวิจัย

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ และศึกษาสาเหตุข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมในการสื่อสารระหว่างคู่สนทนาชาวไทยและชาวจีน ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

จากการศึกษาประเภทข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนั้น ผู้วิจัยพบข้อบกพร่องดังนี้

1.1 ข้อบกพร่องในด้านหลักการใช้ภาษาจำนวนทั้งสิ้น 65 สถานการณ์ พบการปรากฏจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการปรากฏข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในด้านหลักการใช้ภาษา

อันดับ	ข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษา	จำนวน	ร้อยละ
1	ข้อบกพร่องด้านการใช้คำผิดความหมาย	20	30.77
2	ข้อบกพร่องด้านการสลับที่คำ	9	13.85
3	ข้อบกพร่องด้านการออกเสียงพยัญชนะต้นผิด	8	12.30
4	ข้อบกพร่องด้านการวางรูปประโยคผิด	7	10.77
5	ข้อบกพร่องด้านการใช้สระผิด	7	10.77
6	ข้อบกพร่องด้านการออกเสียงพยัญชนะท้ายผิด	6	9.23
7	ข้อบกพร่องด้านการออกเสียงวรรณยุกต์ผิด	5	7.69
8	ข้อบกพร่องด้านการใช้คำที่มีความหมายซ้ำกัน	1	1.54
9	ข้อบกพร่องด้านการใช้คำสรรพนามไม่เหมาะสม	1	1.54
10	ข้อบกพร่องด้านการใช้คำลักษณนามผิด	1	1.54
	รวม	65	100

จากผลการศึกษาข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษาของผู้พูดชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น 3 อันดับแรก ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการใช้คำผิดความหมาย

สถานการณ์ : ชาวจีนสนทนากับเพื่อนร่วมงานชาวไทยว่า

ชาวจีน : “พล (ชื่อเพื่อนชาวไทย) วันนี้เราอารมณ์ไม่สวยเลย”

เพื่อนชาวไทย : (งงเล็กน้อย และหัวเราะ) “แกเป็นผู้ชาย แกสวยไม่ได้อยู่แล้ว แล้วเขาก็ใช้คำว่าอารมณ์ไม่ดี ไม่ใช่ไม่สวย”

จากตัวอย่าง ชาวจีนซึ่งเป็นผู้ชายต้องการสื่อความหมายว่าตนเองอารมณ์ไม่ดี แต่กลับใช้คำว่าอารมณ์ไม่สวย ซึ่งคำว่า สวยจะใช้ในความหมายทางด้านรูปธรรมเกี่ยวกับความงาม และใช้ชมรูปลักษณ์ของผู้หญิงเท่านั้น ดังนั้นด้านอารมณ์จะไม่ใช้กับคำว่าสวย

ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการสลับที่คำ

สถานการณ์ : นักศึกษาชาวจีนพูดขอบคุณอาจารย์ที่ซื้อขนมมาให้

นักศึกษาชาวจีน : “ขอบคุณมากค่ะอาจารย์ อาจารย์ดีใจมาก ๆ เลยค่ะ”

อาจารย์ : (งงเล็กน้อย) “อาจารย์ดีใจเรื่องอะไรคะ”

นักศึกษาชาวจีน : “ดีใจที่ซื้อขนมมาให้พวกหนูไงคะ อาจารย์ดีใจมาก อาจารย์มีน้ำใจจริง ๆ ”

อาจารย์ : (หัวเราะ) “อ๋อ ๆ อาจารย์ใจดี ไม่ใช่ ดีใจ นะคะ”

นักศึกษาชาวจีน : “ใจดี ใจดีค่ะอาจารย์ ”

จากตัวอย่าง นักศึกษาชาวจีนต้องการสื่อความหมายว่าอาจารย์เป็นคนใจดีที่ซื้อขนมมาให้นักศึกษา แต่พูดสลับคำว่า ดีใจ อาจารย์จึงไม่เข้าใจในความหมายที่นักศึกษาต้องการสื่อ แต่เมื่อนักศึกษาพูดอธิบายความเพิ่มเติมว่าอาจารย์มีน้ำใจ อาจารย์จึงสามารถตีความได้ว่าความหมายที่แท้จริงของนักศึกษาคืออะไร และสามารถเข้าใจความหมายกันได้ในที่สุด

ตัวอย่างข้อบกพร่องด้านการออกเสียงพยัญชนะต้นผิด

สถานการณ์ : ระหว่างการเรียนการสอนในชั้นเรียน นักศึกษาจีนฟังที่อาจารย์พูดไมทันจึงกล่าวกับอาจารย์ว่า

อาจารย์ : (หัวเราะ) “ฟังค่ะ ไม่ใช่ฝังนะ”

จากตัวอย่าง นักศึกษาชาวจีนต้องการสื่อความหมายให้อาจารย์เข้าใจว่าฟังที่อาจารย์สอนไม่ทันจะขอให้อาจารย์พูดใหม่ แต่ออกเสียง ฟ เป็น ฝ จากคำว่า ฟัง จึงกลายเป็น ฝัง แต่อาจารย์ก็สามารถเข้าใจความหมายที่นักศึกษาต้องการสื่อสารได้

1.2 ข้อบกพร่องในการสื่อเจตนาหรือข้อบกพร่องในการใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดความผิดพลาดในการสื่อเจตนา กล่าวคือ ทำให้ผู้ฟังซึ่งเป็นเจ้าของภาษาไม่เข้าใจว่าผู้พูดมีเจตนาเช่นไร จนทำให้เกิดการตีความเจตนาที่ผิดไปจากที่ผู้พูดชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศต้องการสื่อ พบทั้งสิ้น 12 สถานการณ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.2.1 การสื่อเจตนาผิดแบบไม่ข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม คือ การที่ผู้พูดซึ่งไม่ใช่เจ้าของภาษากล่าวถ้อยคำออกไปเพื่อสื่อจุดมุ่งหมายวัจนกรรมประเภทหนึ่ง และผู้ฟังเจ้าของภาษาสามารถรับรู้จุดมุ่งหมายวัจนกรรมนั้น แต่ไม่สามารถเข้าใจพลังวัจนกรรม หรือระดับความเข้มข้นในพลังวัจนกรรมของผู้พูดได้ พบการปรากฏ ร้อยละ 58.34

ตัวอย่างสถานการณ์ : นักศึกษาชาวจีนนั่งรถไฟไปอยุธยากับเพื่อนชาวไทย

นักศึกษาชาวจีน : “รถไฟประเทศไทยหวานเย็นมาก”

เพื่อนชาวไทย : เธอไม่อยากนั่งเหรอ อดทนเอาหน่อย นึกซะว่าชมวิว”

นักศึกษาชาวจีน : “ฉันชอบนะ นั่งเรื่อย ๆ ลมเย็นดี”

จากตัวอย่าง ผู้พูดชาวจีนใช้คำว่า *หวานเย็น* ในการสื่อความหมายในเชิงบวกว่าเป็นการนั่งรถไฟรับลมชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงามข้างทาง แต่การสื่อเจตนาเช่นนี้ขัดกับความหมาย *หวานเย็น* ที่คนไทยใช้พูดกัน กล่าวคือ รถหวานเย็น หรือรถไฟหวานเย็น ของคนไทย หมายถึง รถที่แล่นไปอย่างช้า ๆ อืดอาด จอดทุกสถานี มักใช้ในความหมายเชิงลบ ซึ่งตัวอย่างในข้อนี้แม้ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมายในการสื่อเจตนาเดียวกัน แต่ก็เกิดข้อผิดพลาดในการสื่อเจตนา เนื่องจากผู้พูดใช้คำตรงตามความเข้าใจและวัฒนธรรมของผู้ฟังทำให้เจตนาเชิงบวกที่ผู้พูดต้องการสื่อกลายเป็นเจตนาเชิงลบตามความเข้าใจของผู้ฟัง

1.2.2 การสื่อเจตนาผิดแบบข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม คือ การที่ผู้พูดซึ่งไม่ใช่เจ้าของภาษากล่าวถ้อยคำเพื่อสื่อจุดมุ่งหมายวัจนกรรมประเภทหนึ่ง แต่ถ้อยคำนั้นทำให้เจ้าของภาษาเข้าใจผิดไปว่าสื่อจุดมุ่งหมายวัจนกรรมอีกประเภทหนึ่ง พบการปรากฏ ร้อยละ 41.67

ตัวอย่างสถานการณ์ : นักศึกษาชาวจีนมีอาการปวดศีรษะอย่างมาก ไม่สามารถไปเรียนได้จึงโทรศัพท์ไปลาป่วยกับอาจารย์ผู้สอน

นักศึกษาชาวจีน : “สวัสดีครับอาจารย์ ผมวรุฒนะครับ”

อาจารย์ : “ว่าไงคะวรุฒ”

นักศึกษาชาวจีน : “วรุฒเจ็บหัวมากครับตอนนี้ ไปไม่ได้แล้ว”

อาจารย์ : (น้ำเสียงตกใจ) “โดนไรมาวรุฒ เลือดออกมากไหม ตอนนี้อยู่ไหนคะ เดี๋ยวครูรีบไปเดี๋ยวนี้เลย”
นักศึกษาชาวจีน : “เลือดไม่ออกครับ แต่ผมแค่เจ็บหัว”
อาจารย์ : “ไปชนอะไรมาวรุฒ”
นักศึกษาชาวไทย : (พูดแทรกมาในโทรศัพท์) “วรุฒไม่ได้มีอุบัติเหตุค่ะ วรุฒไม่สบายปวดหัวเฉย ๆ ค่ะ”

จากตัวอย่าง ผู้พูดชาวจีนต้องการสื่อสารกับอาจารย์ว่าตนปวดศีรษะ จะขอลาป่วย แต่กลับใช้คำผิดความหมายว่า *เจ็บหัว* และยังกล่าวต่อว่า *ไปไม่ได้แล้ว* ทางโทรศัพท์ เป็นการสนทนาแบบไม่เผชิญหน้ากัน ซึ่งสื่อสารกันแค่เพียงเสียงเท่านั้น ทำให้ผู้ฟังชาวไทยไม่ได้เห็นสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นตรงหน้า จึงตกใจมาก เพราะเข้าใจผิดคิดว่าผู้พูดชาวจีนประสบอุบัติเหตุที่ศีรษะ ในสถานการณ์นี้เป็นการสื่อเจตนาแบบข้ามจุดมุ่งหมาย กล่าวคือ ผู้พูดต้องการสื่อจุดมุ่งหมายเพียงแค่บอกเล่าให้ผู้ฟังเข้าใจ แต่ผู้ฟังเข้าใจว่าผู้พูดต้องการขอความช่วยเหลือจากตนเอง ซึ่งเป็นคนละจุดมุ่งหมายกันกับที่ผู้พูดต้องการสื่อความ เพราะในความหมายว่า *เจ็บหัว* ของคนไทย จะไม่นิยมใช้ในการบอกเล่าอาการปวดศีรษะ คนไทยจะใช้ว่า *ปวด* แทน ส่วนคำว่า *เจ็บ* จะใช้ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุทางศีรษะ เช่น ศีรษะชนโต๊ะ ก็จะใช้ว่า *เจ็บหัว* แต่ในภาษาจีนไม่ได้แยกใช้การปวดหรือเจ็บกับอาการในลักษณะที่ต่างกัน โดยจะใช้ว่า tóu téng หรือ tóu tong ก็ได้

1.3 ข้อบกพร่องด้านการตีความเจตนา หรือข้อบกพร่องที่เกิดจากการที่ผู้ฟังซึ่งไม่ใช่เจ้าของภาษาตีความเจตนาในถ้อยคำของผู้พูดชาวไทยผิดไปเอง ทั้งที่ชาวไทยเลือกใช้ถ้อยคำซึ่งเป็นที่ยอมรับในหมู่เจ้าของภาษาว่าเหมาะสมกับบริบทแล้ว พบทั้งสิ้น 7 สถานการณ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.3.1 การตีความเจตนาผิดแบบไม่ข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม คือการที่ผู้ฟังที่ไม่เจ้าของภาษารับรู้จุดมุ่งหมายวัจนกรรมในถ้อยคำของเจ้าของภาษาแต่ไม่สามารถตีความต่อไปถึงพลังวัจนกรรมในถ้อยคำนั้น พบการปรากฏร้อยละ 14.29

ตัวอย่างสถานการณ์ : ชาวจีนไปเดินซื้อของกับเพื่อนคนไทย
ชาวจีน : (ชี้ไปที่กระเป๋าใบหนึ่ง) “สวยไหม”
ชาวไทย : “สวยเหรอ”
ชาวจีน : “งั้นฉันเอาใบนี้นะ”

จากตัวอย่าง เมื่อพิจารณาถ้อยคำของเพื่อนชาวไทย ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อนชาวไทยน่าจะมีเจตนาใช้คำถามย้ำเพื่อบอกชาวจีนเป็นนัยว่ากระเป๋าใบดังกล่าวไม่สวย แต่ชาวจีนกลับตีความไปว่าเพื่อนชาวไทยเห็นด้วยว่ากระเป๋าสวยจึงซื้อกระเป๋าใบนั้น

แม้การกล่าวปฏิเสธและการกล่าวเห็นด้วยล้วนมีจุดมุ่งหมายวัจนกรรมเดียวกันก็คือกล่าวชี้นำแต่พลังวัจนกรรมทั้งสองมีความแตกต่างกันสุดขั้ว ซึ่งกล่าวได้ว่าชาวจีนในตัวอย่างนี้เข้าใจพลังวัจนกรรมในถ้อยคำของเพื่อนคนไทยผิดไปอย่างสิ้นเชิง จากที่เพื่อนชาวไทยต้องการปฏิเสธว่ากระเป๋าไม่สวย ชาวจีนกลับเข้าใจผิดคิดว่าเพื่อนชาวไทยเห็นด้วยและชมเชยกระเป๋าใบดังกล่าวว่าสวย ซึ่งสาเหตุที่ชาวจีนในตัวอย่างนี้เข้าใจพลังวัจนกรรมของเพื่อนชาวไทยผิดน่าจะเป็นเพราะเขาไม่ทราบว่าสร้อยคำ *เหรอ* ที่เพื่อนชาวไทยใช้ในตัวอย่างนี้สามารถสื่อเจตนาแสดงการปฏิเสธโดยการตั้งคำถามซ้ำได้อีกด้วย

1.3.2 การตีความเจตนาผิดแบบข้ามจุดมุ่งหมายวัจนกรรม คือ การที่ผู้ฟังชาวจีนซึ่งไม่ใช่เจ้าของภาษาตีความจุดมุ่งหมายวัจนกรรมในถ้อยคำของเจ้าของภาษาผิดจากที่เจ้าของภาษา คือ ชาวไทยกล่าวถ้อยคำเพื่อสื่อจุดมุ่งหมายวัจนกรรมประเภทหนึ่งแต่ผู้ไม่ใช่เจ้าของภาษากลับเข้าใจผิดไปว่าถ้อยคำนั้นสื่อจุดมุ่งหมายวัจนกรรมอีกประเภทหนึ่ง พบการปรากฏ ร้อยละ 85.72

ตัวอย่างสถานการณ์ : อาจารย์ชาวไทยสนทนากับนักศึกษาชาวจีน ในเวลาหลังเลิกเรียน และอาจารย์จะตัดบทสนทนาเพื่อรีบไปสอนต่อ

อาจารย์ : “นิธิวดี จะไปแล้วนะคะ”
นักศึกษาชาวจีน : “ยังไม่ไปค่ะอาจารย์ หนูไม่รีบค่ะ”
อาจารย์ : (สีหน้างง) “คะ หนูไปไหนนะ”
นักศึกษาชาวจีน : “หนูไม่ได้ไปไหนค่ะอาจารย์ อาจารย์บอกหนูให้รีบไปไม่ใช่เหรอคะ”
อาจารย์ : “อ๋อ ไม่ใช่ค่า ครูหมายถึง ครูจะไปแล้วนะคะ”
นักศึกษาชาวจีน : (หัวเราะ) “อ๋อ ๆ หนูเข้าใจแล้วค่ะ”

จากบทสนทนาข้างต้นเจ้าของภาษาชาวไทยต้องการกล่าวลา ซึ่งถือว่ามีจุดมุ่งหมายวัจน-กรรมเป็นการกล่าวแสดงออก แต่สำหรับนักศึกษาชาวจีนในตัวอย่างนี้ตีความจุดมุ่งหมายวัจนกรรมผิดไป โดยนักศึกษาชาวจีนตีความว่าถ้อยคำของอาจารย์มีจุดมุ่งหมายวัจนกรรมกล่าวยืนยัน ให้นักศึกษาจีนรีบไป หลังจากเห็นอาการงุนงงและถูกอาจารย์ย้อนถาม นักศึกษาจีนจึงฉุกคิดได้ว่าตนน่าจะตีความเจตนาของอาจารย์ผิดไปเสียแล้ว ซึ่งสาเหตุที่นักศึกษาชาวจีนคนนี้ตีความผิดอาจเป็นเพราะเข้าใจว่า *นิธิวดี* คือประธานของประโยค แต่แท้จริงแล้วคำว่า *นิธิวดี* เป็นเพียงคำเรียกขานที่อาจารย์ใช้เรียกความสนใจจากนักศึกษาก่อนที่จะกล่าวลา โดยละประธานคือ *อาจารย์* ไว้ฐานที่เข้าใจ

2. จากการศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ พบสาเหตุ 3 ประการ คือการถ่ายโอนทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ มโนทัศน์เรื่องความไม่เท่าเทียม และมโนทัศน์เรื่องความสุภาพกับอุปลักษณ์เรื่อง ‘หน้า’ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การถ่ายโอนทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ซึ่งการถ่ายโอนทางวัจนปฏิบัติคือการที่ผู้ไม่ใช่เจ้าของภาษาเลือกใช้ถ้อยคำและยึดหลักการปฏิสัมพันธ์หรือหลักการตีความเจตนาซึ่งเป็นที่คุ้นชินในสังคมภาษาแม่ของตนมาใช้กับอีกภาษาหนึ่ง โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในแง่ของการสื่อเจตนาในภาษาแม่ของตนกับอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม การถ่ายโอนทางวัจนปฏิบัติจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ การถ่ายโอนเชิงบวก (positive transfer) และการถ่ายโอนเชิงลบ (negative transfer)

ตัวอย่างสถานการณ์ : นักศึกษาชาวจีนขอให้เพื่อนชาวไทยปิดพัดลม

นักศึกษาชาวจีน : “ลูกหนู ช่วยปิดพัดลมให้เราหน่อยค่ะ”
เพื่อนชาวไทย : “ได้จ้า” (เดินไปปิดพัดลมให้ด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม)

จากบทสนทนาข้างต้นชาวจีนใช้ประโยคขอร้องอย่างสุภาพด้วยรูปประโยค *ช่วยปิดพัดลมให้หน่อย* และเมื่อเทียบกับรูปประโยคที่ชาวจีนใช้แล้วพบว่าใช้รูปประโยคเหมือนกัน คือ *ké yi guan diào fenɡ chàn ma* ซึ่งในรูปประโยคดังกล่าวนี้ *ké yi* จะถูกแสดงในประโยคขอร้องของชาวจีนว่าให้ ช่วยทำ และ *ma* เป็นการลงท้ายย้ำว่าได้ไหม เพื่อแสดงการขอร้องอย่างสุภาพ โดยในการถ่ายโอนรูปแบบการใช้ประโยคขอร้องอย่างสุภาพจากภาษาแม่ของตนมาใช้กับกับถ้อยคำภาษาไทยนี้ถือว่าเป็นการถ่ายโอนเชิงบวก เพราะถ้อยคำที่ชาวจีนเลือกใช้สามารถสื่อเจตนาขอร้องอย่างสุภาพได้เฉกเช่นที่เจ้าของภาษามักใช้กัน

ส่วนการถ่ายโอนเชิงลบนั้น หมายถึง การที่ผู้พูดถ่ายโอนเอาลักษณะการใช้ภาษาหรือหลักการปฏิสัมพันธ์จากภาษาแม่ของตนมาใช้กับอีกภาษาหนึ่ง แล้วปรากฏว่าลักษณะการใช้ภาษาหรือหลักการปฏิสัมพันธ์นั้นไม่ตรงกับที่เจ้าของภาษานิยมใช้จนเป็นเหตุให้ถ้อยคำของผู้พูดไม่เหมาะสมกับบริบท

หรือมีลักษณะผิดแปลกไปจากรูปแบบที่เจ้าของภาษาใช้กัน จนก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือปัญหาในการสื่อสารได้

ตัวอย่างสถานการณ์ : นักศึกษาชาวจีนสนทนากับเพื่อนชาวไทยเรื่องทำงานพิเศษ

นักศึกษาชาวจีน : “เน็ทขยันมากเลยนะทำงานพิเศษหาเงินด้วย เป็นควายที่ดีเลย”

เพื่อนชาวไทย : (สีหน้าไม่พอใจ) “อ้าว ไหงชมเราขยัน แล้วมาว่าเราเป็นควายล่ะ”

นักศึกษาชาวจีน : “ไม่ได้ว่านะ เราชมว่าขยันเหมือนควาย คนจีนว่าควายขยันและซื่อสัตย์”

เพื่อนชาวไทย : “พูดแบบนี้กับคนไทยไม่ได้นะ สำหรับคนไทยควายหมายถึงโง่”

จากบทสนทนาข้างต้นชาวจีนชมเพื่อนชาวไทยว่าขยันเหมือนควาย ตามมโนทัศน์การเปรียบเทียบของชาวจีนว่า ควาย คือ สัตว์ที่ขยันและซื่อสัตย์อดทน ซึ่งเป็นมโนทัศน์ในเชิงบวก หากแต่เมื่อนำมาใช้กับชาวไทยกลับเกิดความเข้าใจผิด ตีความไปว่าเป็นคำดูหมิ่นในเชิงลบ เพราะชาวไทยมีมโนทัศน์คำว่า ควาย แตกต่างกัน กล่าวคือ สำหรับคนไทย ควาย หมายถึง สัตว์ที่โง่ ยอมให้คนใช้งานหนัก ในสถานการณ์เมื่อมโนทัศน์ความหมายของถ้อยคำนี้แตกต่างกัน และชาวจีนนำมาใช้ในสถานการณ์นี้ จึงเกิดการถ่ายโอนเชิงลบ และทำให้เกิดการสื่อสารที่ผิดพลาดไป

2.2 มโนทัศน์เรื่องความไม่เท่าเทียมเป็นมโนทัศน์ที่ถูกนำมาใช้อธิบายความไม่เท่าเทียมกันในสังคมหนึ่ง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางการเงิน ฐานะทางสังคม ความอาวุโส เป็นต้น ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันนี้ส่งผลให้การสื่อสารระหว่างผู้คนมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ในความแตกต่างด้านมโนทัศน์เรื่องความไม่เท่าเทียมบางประการนี้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนและชาวไทย

ตัวอย่างสถานการณ์ : นักศึกษาชาวจีนพบรุ่นพี่ชาวไทยในกิจกรรมประชุมเชียร์ของสาขาวิชา

รุ่นพี่ชาวไทย : “ทำไมไม่ไหว้พี่ล่ะ”

นักศึกษาชาวจีน : “เราอายุมากกว่า ต้องไหว้ด้วยเหรอ”

รุ่นพี่ชาวไทย : (สีหน้าไม่พอใจ) “อ้าว ก็ต้องไหว้หรือทักทายพี่สิ พี่เป็นรุ่นพี่”

เพื่อนชาวไทย : (ยกมือไหว้) “สวัสดีค่ะ เราไม่รู้”

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่านักศึกษาชาวจีนไม่ไหว้หรือทักทายรุ่นพี่ชาวไทยก่อน เนื่องจากคิดว่าตนเองอายุมากกว่า แต่ในสังคมไทย แม้จะมีอายุมากกว่า หากแต่มาทีหลังก็ต้องให้ความเคารพผู้ที่มาก่อน ความสัมพันธ์แบบรุ่นพี่รุ่นน้อง และธรรมเนียมการรับน้องจึงแทรกซึมอยู่ในระบบความคิดของคนในสังคมไทย อย่างไรก็ดีเมื่อในสังคมจีนไม่มีระบบความคิดนี้ หรือไม่ได้ให้ความสำคัญกับธรรมเนียมนี้ ชาวจีนจึงไม่เข้าใจธรรมเนียมปฏิบัติของชาวไทย ทำให้รุ่นพี่ชาวไทยเกิดความรู้สึกไม่พอใจในกิริยาของรุ่นน้องชาวจีน และคิดไปว่าเป็นการไม่ให้ความเคารพ การสื่อสารในสถานการณ์นี้จึงเกิดความไม่เข้าใจกัน

อย่างไรก็ดีสถานการณ์นี้อาจเป็นสถานการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้นจากระบบรับน้องในมหาวิทยาลัยที่คนกลุ่มหนึ่งวางระเบียบไว้เท่านั้น นักศึกษาจีนจึงอาจไม่เข้าใจในบริบทนี้และปฏิบัติตนไม่ถูก เพราะเมื่อศึกษาค่านิยมเรื่องระบบอาวุโสของจีนแล้วคนจีนก็มีค่านิยมเรื่องการเคารพผู้อาวุโสและยกย่องบุคคลที่ไม่ใช่ญาติตามฐานะทางสังคม ตัวอย่างเช่นการใช้คำเรียกขานในภาษาจีนผู้ใหญ่มักจะใช้รูปประโยคคำสั่งที่ละประธาน และไม่มีคำเรียกขานก่อนจะพูด แต่ผู้น้อยมักใช้คำเรียกขานก่อนที่จะพูดเพื่อแสดงความเคารพ และมักใช้รูปประโยคขอร้องที่เป็นประโยคสมบูรณ์ ในกรณีที่เป็นทางการผู้คนมักจะเรียกขานตามตำแหน่งหน้าที่ ส่วนคำเรียกขานตามอาชีพหรือคำเรียกญาตินั้นมีการใช้น้อยมาก (เจี๋ยเฟิน, 2548)

นอกจากสถานการณ์ข้างต้นที่แสดงระยะห่างด้านอำนาจโดยการไหว้แสดงความเคารพแล้ว การใช้คำสรรพนามแทนตัวยังเป็นการแสดงระยะห่างด้านอำนาจอีกประการหนึ่งในสังคมไทย กล่าวคือ ภาษาไทยมีระดับภาษาที่บุคคลต้องเลือกใช้ให้เหมาะกับเวลา สถานที่ สถานการณ์ และบุคคล คำสรรพนามแทนตัวก็เป็นคำประเภทหนึ่งที่คนในสังคมไทยต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม หากแต่ในภาษาจีนไม่มีระดับภาษาเช่นนี้ และส่วนมากใช้คำว่า wo (หว่อ) ในการแทนตัวไม่ว่าสนทนากับบุคคลใด เมื่อชาวจีนเลือกใช้สรรพนามแทนตัวไม่เหมาะสมกับบุคคลจึงเกิดความเข้าใจผิดในการสื่อสารขึ้นดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น

2.3 มโนทัศน์เรื่องความสุภาพกับอุปลักษณ์เรื่อง ‘หน้า’ที่ทำให้เกิดข้อบกพร่องทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

หน้า ในที่นี้ก็พอจะอนุโลมได้ว่า หมายถึง การยกย่องนับถือตนเองของแต่ละบุคคลในที่สาธารณะ ทั้งนี้เพราะแต่ละบุคคลในสังคมมีหน้าด้วยกันสองแบบ คือ หน้าเชิงลบ และหน้าเชิงบวก

หน้าเชิงลบ คือ ความต้องการที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาสกัดกั้นหรือขัดขวางความเป็นตัวเองของบุคคลนั้น ๆ ส่วนหน้าเชิงบวก คือ ความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง ความต้องการให้ผู้อื่นชมชอบ ความต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในตัวบุคคลนั้น ๆ ตัวอย่างข้อบกพร่องในการสื่อสารต่อไปนี้ น่าจะแสดงให้เห็นว่าข้อบกพร่องในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้ เมื่อใดก็ตามที่คู่สนทนาซึ่งมาจาก 2 สังคมภาษายึดถือมโนทัศน์เรื่องความสุภาพ หรือให้ความสำคัญกับ ‘หน้า’ แตกต่างกัน

ตัวอย่างสถานการณ์ : ชาวจีนไปรับประทานอาหารกับเพื่อนร่วมงานชาวไทย

ชาวไทย : “เธอกินเป็นไหม”

ชาวจีน : (แสดงท่าทีไม่พอใจ) “ทำไมจะกินไม่เป็นล่ะ”

จากตัวอย่าง ผู้วิจัยเห็นว่าชาวจีนท่านนี้ได้ตีความจุดมุ่งหมายวัจนกรรมของเพื่อนร่วมงานชาวไทยผิดไป เพื่อนร่วมงานชาวไทยน่าจะมีเจตนาถามข้อเท็จจริงจากชาวจีน แต่ชาวจีนกลับตีความผิดไปว่าเพื่อนร่วมงานชาวไทยมีเจตนาดูหมิ่น ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำโต้ตอบและการแสดงท่าทีไม่พอใจของชาวจีน ซึ่งสาเหตุที่ชาวจีนตีความจุดมุ่งหมายวัจนกรรมของเพื่อนร่วมงานชาวไทยผิดไปจากการถามข้อเท็จจริงเป็นการดูหมิ่นอาจเป็นไปได้ว่าในสังคมภาษาแม่ของชาวจีน ผู้คนไม่นิยมใช้ถ้อยคำในลักษณะเดียวกันนี้เพื่อถามข้อเท็จจริง แต่เพื่อแสดงเจตนาดูหมิ่นก็เป็นได้ ถ้อยคำในตัวอย่างสถานการณ์ดังกล่าวที่เพื่อนร่วมงานชาวไทยถามนี้ สำหรับสังคมไทยจัดเป็นถ้อยคำที่เอื้อเฟื้อต่อคู่สนทนา แสดงความห่วงใย ซึ่งถือว่าเป็นถ้อยคำซึ่งแสดงความสุภาพในระดับหนึ่ง แต่ท่าทีและถ้อยคำโต้ตอบของชาวจีนในตัวอย่างดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าถ้อยคำ *‘เธอกินเป็นไหม’* ในบริบทนี้ มิได้เป็นถ้อยคำที่สุภาพสำหรับชาวจีนเลย ในทางตรงกันข้ามถ้อยคำดังกล่าวยังแฝงนัยดูหมิ่นความสามารถซึ่งเท่ากับแสดงเจตนาคุกคาม ‘หน้า’ อย่างรุนแรงอีกด้วย ซึ่ง ‘หน้าตา’ หรือ Mianzi (การรักษาหน้าตาและให้เกียรติซึ่งกันและกัน) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของคนจีนเป็นอย่างมาก เพราะคนจีนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งชื่อเสียงและบารมีที่เพิ่มขึ้น (Thailand Trade and Economic office Labour Division (Kaohsiung), 2020)

อย่างไรก็ดีตัวอย่างสถานการณ์ข้างต้นนั้นเป็นเพียงการแสดงการถูกคุกคาม ‘หน้า’ ในสถานการณ์หนึ่งกับบุคคลเป็นราย ๆ ไป เราไม่อาจอนุมานแบบเหมารวมได้ว่าคนในสังคมเดียวกันทั้งหมดจะต้องคิดแบบเดียวกันเสมอไป ทั้งนี้อาจต้องขึ้นอยู่กับความเข้าใจในตัวคู่สนทนา และวัฒนธรรมของคู่สนทนาด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาประเภทข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนั้น ผู้วิจัยพบผลการศึกษาที่น่าสนใจ ดังอภิปรายผลการวิจัยต่อไปนี้

1. จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวจีนทั้งสิ้น 30 คน พบข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษามากที่สุดคือ 65 สถานการณ์ ในขณะที่พบข้อบกพร่องในด้านการสื่อเจตนาและข้อบกพร่องในด้านตีความเจตนาเพียง 12 สถานการณ์ และ 7 สถานการณ์ ตามลำดับ จากข้อมูลที่ได้ทำให้เห็นว่าแม้ผู้พูดชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศจะใช้ถ้อยคำในการสนทนาที่ผิดพลาด แต่ก็ส่งผลในด้านการสื่อเจตนาและการตีความเจตนาไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคู่สนทนาชาวไทยมีความคุ้นชินและเข้าใจในตัวผู้พูดชาวจีน จึงสามารถเข้าใจเจตนาในการสื่อสารของผู้พูดชาวจีนได้

อีกประการหนึ่งที่ทำให้ข้อบกพร่องในการสื่อเจตนาและการตีความเจตนาพบข้อมูลไม่มาก อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรม ค่านิยม ตลอดจนระบบความคิดของชาวไทยและชาวจีนมีความคล้ายคลึงกันหลายประการ อีกทั้งคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศก็มีอยู่จำนวนไม่น้อย ระบบความคิดต่าง ๆ จึงแทรกซึมเข้าไปในวิถีชีวิตคนไทยโดยไม่รู้ตัว ด้วยเหตุนี้การสื่อสารของคู่สนทนาทั้งสองจึงเข้าใจกันอยู่มากทั้งค่านิยมและระบบความคิดซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับหลักการสื่อสารของ Kim (1995) ที่กล่าวถึงความสามารถทางการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมเจ้าบ้านว่าความสามารถในการสื่อสารในประเทศเจ้าบ้านมีส่วนสำคัญในการที่ช่วยปรับตัวให้ผู้แปลกหน้าที่เข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมใหม่นั้นสามารถที่จะปรับตัวและมีความรู้ความเข้าใจที่จะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในวัฒนธรรมนั้น ๆ ออกมา

2. จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษา ผู้วิจัยพบว่าข้อบกพร่องด้านหลักการใช้คำผิดความหมายเป็นข้อบกพร่องที่ผู้วิจัยพบมากที่สุด เมื่อเทียบกับข้อบกพร่องด้านรูปแบบไวยากรณ์อื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้พูดชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนานเกิน 6 เดือน มีความรู้ความเข้าใจในหลักการใช้ภาษาไทยได้ดีระดับหนึ่ง อีกทั้งสามารถสื่อสารด้วยรูปแบบทางด้านไวยากรณ์ที่ถูกต้อง ในทางกลับกันความหมายของถ้อยคำในภาษาไทยเป็นสิ่งที่ผู้พูดชาวจีนยังคงต้องเรียนรู้ต่อไปอีกมาก เนื่องจากผู้พูดชาวจีนยังไม่สามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำภาษาไทยได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะถ้อยคำในภาษาไทยมีจำนวนมาก และคำบางคำก็มีหลายความหมาย ชาวต่างชาติที่ใช้ภาษาไทยจึงจำเป็นต้องอาศัยเวลาพอสมควรในการจดจำและเรียนรู้ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของมัญชรี โชติรสฐิติ (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่องการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศพบว่าด้านความสามารถทางการสื่อสารคือเรื่องของภาษาเป็นสภาพปัญหาและอุปสรรคหนึ่งที่เกิดขึ้นในการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม กล่าวคือ ความสามารถทางการใช้ภาษาส่งผลต่อการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มคนทั้งในชีวิตประจำวันและในชั้นเรียน ส่งผลให้ยากต่อการทำความเข้าใจทัศนคติ ความคิด พฤติกรรมระหว่างบุคคลและขาดการตีความการสื่อสารที่ถูกต้อง

3. ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษาแม้จะพบจำนวนมากกว่าข้อบกพร่องด้านการสื่อเจตนาและข้อบกพร่องด้านการตีความเจตนา แต่ข้อบกพร่องด้านหลักการใช้ภาษากลับไม่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเท่ากับข้อบกพร่องในด้านการสื่อเจตนาและด้านการตีความเจตนา แสดงให้เห็นว่าในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับคู่สนทนาไม่ใช่ความถูกต้องทางไวยากรณ์ หากแต่เป็นการเข้าใจเจตนาระหว่างกันได้อย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาข้อบกพร่องเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของผู้พูดชาวจีนในกลุ่มอื่น ๆ หรือผู้พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศชนชาติอื่น ๆ

2. ควรศึกษาการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดยใช้ทฤษฎีทางภาษาด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากทฤษฎีวัจนปฏิบัติศาสตร์

3. ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เก็บข้อมูลจากภาษาพูดที่ใช้ในการสนทนาเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาการใช้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของผู้ใช้ภาษาชาวต่างชาติในด้านภาษาเขียน จะทำให้เห็นมิติการใช้ภาษาไทยของชาวต่างประเทศในอีกมิติหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

เจี๋ยเฟิน,ติง. (2548). *การเปรียบเทียบการคำเรียกขานในภาษาไทยกับภาษาจีน*. วิทยานิพนธ์ศิปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มัญชรี โชติรสฐิติ. (2556). *การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของนักเรียนไทยในต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Huang, Xichang. (2556). *ผลกระทบของการสื่อสารต่างวัฒนธรรมที่มีต่อการปรับตัวของครูชาวจีนที่สอนภาษาจีนในกรุงเทพ*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ (ธุรกิจระหว่างประเทศ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Lewis, R.D. (1999). *When cultures collide : Managing successfully across cultures*. London: Nicholas Brealey.

Thailand Trade and Economic office Labour Division (Kaohsiung). (2020). *Social and business pratices.* Retrived 4 January 2020. From https://kaohsiung.mol.go.th/working_abroad/social-and-business-practices.

Translated Thai References

Jiefen, Ding. (2005). *A Comparison of The Use of Address Terms in Thai and Chinese*. Thesis Master of Arts in Linguistics. Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.

Mancharee Chotirostiti. (2013). *Cross-Cultural Adjustment of Thai Students Who Study Abroad*. Thesis Master of Arts. Program in Language and Communication, National Institute of Development Administration.

Huang, Xichang. (2013). *The Effect of Cross-Cultural Communication on Adaption of Chinese Teachers in Bangkok. Thesis Master of Business Administration. Faculty of Business,* Dhurakit Pundit University.

Lewis, R.D. (1999). *When cultures collide : Managing successfully across cultures*. London: Nicholas Brealey.

Thailand Trade and Economic office Labour Division (Kaohsiung). (2020). *Social and business pratices.* Retrived 4 January 2020. From https://kaohsiung.mol.go.th/working_abroad/social-and-business-practices.